

However, punishment is not the same as a negative reinforcement factor. It is important to understand that the term “negative reinforcement” means cessation of unwanted events following one form or another; as well as positive reinforcement; it increases the likelihood of appropriate behavior. Punishment has the opposite effect: it reduces the likelihood of certain behavior. Reinforcement enhances reaction, punishment weakens it.

From B. Skinner’s point of view, human behavior is also controlled by aversive stimuli. The two most common methods of aversive control are punishment and negative reinforcement. When punished, aversive event occurs, proportional to the reaction. Unlike punishment, negative reinforcement is the process by which the aversive stimulus, conditional or unconditional, is eliminated.

A very important contribution to the study of the problem of positive and negative reinforcement was made by a contemporary American researcher, behavioral biologist Karen Pryor. Its designs represent an effective methodological platform for any teacher, trainer, or simply a person who wants to improve the learning process in any sphere.

Therefore, learning with desire and pleasure can be overcome by many obstacles through internal reserves, which can only be accessed through joy. Man is a learning being, and the desire to know is one of his most pressing needs. So, the most important thing is not to extinguish that curiosity flame, wonder and joy that accompanies learning everything new, and to try to support it throughout the learning process.

Key words: *behavioral psychology, behavior, training, positive reinforcement, negative reinforcement, reinforcing incentives.*

УДК 373.24

Тетяна Шупик

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-0741-4535

DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/134-145

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Мета статті – теоретично обґрунтувати доцільність використання казки як засобу творчого розвитку старших дошкільників.

З цією метою у статті з’ясовано вплив казки на творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку, розкрито особливості впливу казки на здатність дитини фантазувати, розвиток творчого мислення, мовленнєво-комунікативних здібностей, уяви, на розкриття внутрішнього світу дитини. Казка має велике значення і в процесі різнобічного – психічного, розумового, емоційного, мовленнєвого і, зокрема, творчого – розвитку дитини, адже спроможна позитивно впливати на мислення та мовлення, викликати позитивні емоції, пробуджувати дитячу уяву та фантазію.

Ключові слова: *казка, творчий розвиток, старші дошкільники, вихователь, заклад дошкільної освіти, творчі здібності дитини, казкотворчість, казкотворення.*

Постановка проблеми. Кожен народ протягом століть формував свою, властиву лише йому, систему виховання, критеріями ефективності якої виступають загальна культура, освіченість, духовність нації. В основі української системи виховання лежить давня педагогічна традиція нашого

народу, важливим складником якої є широке застосування казки як засобу різнобічного виховання та розвитку дитини.

Ураховуючи особливості становлення особистості в дошкільному віці, сучасні вихователі надають важливого значення казці як ефективному психолого-педагогічному засобу впливу на виховання дітей, адже казка несе в собі потужний поштовх приємних емоцій, які супроводжуються виховним змістом у вигляді позитивного прикладу для наслідування. Вона в різних формах передає дітям народну мудрість, загальнолюдські цінності, формує її моральні почуття, ціннісні орієнтири, інтереси й потреби тощо.

Казка має велике значення і в процесі різнобічного – психічного, розумового, емоційного, мовленнєвого і, зокрема, творчого – розвитку дитини, адже спроможна позитивно впливати на мислення та мовлення, викликати позитивні емоції, пробуджувати дитячу уяву та фантазію.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз досліджень (Р. Кондратенко, В. Моляко, В. Сухомлинський та ін.) засвідчив, що питання творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку інтенсивно вивчаються науковцями. Зокрема, акцентується увага на дитячій творчості, яка визначається як уміння дитини передавати власні думки, почуття, стан, настрій, фантазії. У вітчизняній літературі вивчення особливостей проявів та умов формування дитячої творчості розглядаються як важлива проблема психолого-педагогічної науки. Розвиток дитячої творчості, а відтак, формування творчої особистості дитини, потребує трансформації освітнього процесу, стимулювання різноманітних творчих проявів дитини в дошкільному віці, навчання її самостійно творити. Дослідженням ролі казки в роботі з дітьми на сьогодні займаються М. Поваляєва, Д. Соколов, О. Зацірінська, С. Черняєва і багато інших науковців.

Водночас, маємо констатувати відсутність цілеспрямованих досліджень у галузі творчого розвитку старших дошкільників засобами казки, що й визначило тему нашої наукової розвідки.

Мета статті: теоретично обґрунтувати доцільність використання казки як засобу творчого розвитку старших дошкільників.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, навчальної та нормативної документації в системі педагогічної освіти для з'ясування стану окресленої проблеми; систематизація, синтез, узагальнення, що уможливили розкриття сутності проблеми-

Виклад основного матеріалу. Наріжним каменем сучасної освіти є прагнення до продукування нестандартних творчих ідей, що можливо за наявності високого рівня творчого розвитку, який є рушійною силою і джерелом розвитку особистості дитини-дошкільника.

Існує думка (А. Богуш, І. Волков, О. Кучерявий, Т. Танько та ін.), що творчість дітей дошкільного віку слід розуміти як створення ними

суб'єктивно нового (значущого, передусім, для них) продукту (малюнка, ліплення, казки, розповіді, танцю, пісеньки, гри), придумування до відомого нових, раніше не використовуваних деталей, які по-новому характеризують створюваний образ (у малюнку, казці, розповіді), свого початку, кінця, нових дій, характеристик героїв тощо, застосування засвоєних раніше способів зображення або засобів виразності в новій ситуації (для зображення предметів знайомої форми на основі оволодіння мімікою, жестами, варіаціями голосів), прояв ініціативи в усьому, придумування різних варіантів зображення, ситуацій, рухів.

Суттєвою в руслі дослідження є позиція Ф. Баррон щодо виокремлення тринадцяти ознак здібностей особистості до художньої, і зокрема літературної творчості: високий рівень інтелекту, схильність до інтелектуальних і пізнавальних тем, красномовство, уміння ясно виражати думки, особиста незалежність, уміле користування прийомами естетичного впливу, продуктивність, схильність до філософських проблем, прагнення до самовираження, широке коло інтересів, оригінальність асоціювання думок, неординарний процес мислення, цікава особистість, що привертає увагу, чесність, відвертість, щирість у спілкуванні з іншими, відповідність поведінки етичним нормам.

Заслугує уваги думка Р. Немова, що чим раніше пробуджуються творчі здібності, тим вищого рівня розвитку вони досягатимуть. Позитивні результати у вирішенні цієї проблеми можуть бути досягнуті лише тоді, коли будуть створені умови й використані відповідні засоби творчого розвитку кожної дитини, виходячи з того, що поняття «засіб» в академічному тлумачному словнику української мови трактується як прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось.

Згідно з психолого-педагогічними розвідками (А. Богуш, І. Гладиліна, Г. Зінкевич-Євстигнеєва, Л. Кадченко, О. Кононко, Н. Погосова, В. Сухомлинський та ін.), творчі можливості дітей дошкільного віку найвиразніше розкриваються в художній творчості під час роботи з казкою, оскільки кожна казка – це «послідовний ланцюг пригод», тобто завдань, що виникають перед персонажами, а також дій щодо їх вирішення. У процесі казкотворення кожен персонаж проходить через проблемні ситуації, вирішує завдання (технічні, організаційні, військові, езотеричні, моральні), і водночас, розвивається як особистість (розвиваються його відчуття, естетичне сприйняття), що мислить, отримуючи при цьому знання й навички, удосконалюючи свій духовний світ, збагачуючи етичні норми поведінки (Воронюк, 2003, с. 54).

Дослідники (Е. Шиянов, О. Щепіна та ін.), відзначають, що казки відіграють істотну роль у формуванні такого виду внутрішньої психічної активності особистості, як уміння діяти в уявлених обставинах, без чого неможливе здійснення будь-якої творчої діяльності. Вони надають

можливість дитині ідентифікувати себе з близьким для неї персонажем, порівнювати себе з героєм. Це сприяє прояву самостійності дитини, яка є недоступною за інших обставин, що є результатом своєрідного уявного сприяння героям.

Привабливість казки як засобу педагогічного впливу на дитину, стверджує М. Арнаудов, зумовлена її властивостями: відсутність прямих повчань; події казкової історії логічні, природно витікають одна з одної, що дозволяє їй засвоювати причинно-наслідкові зв'язки і спиратись на них; через образи казки дитина знайомиться з досвідом багатьох поколінь (Арнаудов, 2007, с. 351).

Свого часу В. Сухомлинський цілком слушно наголошував, що казка – це живий, яскравий об'єкт, який заволодів свідомістю й почуттям дитини, адже чутливість до радощів і горя інших виховується тільки в дитинстві – періоді, що характеризується відкритістю дитини до людських страждань, горя, туги, самотності, коли дитина легко може уявити себе на місці іншої людини. Казка допомагає дитині реально пізнати світ не тільки розумом, а й серцем, яка не тільки пізнає, а може відгукнутися на події та явища навколишнього світу, висловлює своє критичне ставлення до добра і зла. Так, завдяки казці в дитини формуються перші уявлення про справедливість і несправедливість. Цей жанр допомагає дітям краще пізнати навколишній світ, робить їх добрими, людянішими. До того ж саме в казці (і грі) активно розвивається уява дитини, що є суттєвим у руслі дослідження.

Нам видається слушним судження А. Богуш і Н. Лисенко щодо характеристики казки як улюбленого твору дошкільників, із захоплюючим сюжетом, що віддзеркалює її педагогічне значення як активної творчості, яка охоплює всі сфери життя дитини, розум, уявлення, волю.

Казка проста і, водночас, загадкова, де малюк залишає реальний світ і поринає у світ своїх фантазій. Казка сприяє розвитку уяви, що потрібно для вирішення дитиною її власних проблем, оскільки розвинена уява – основна якість творчої особистості, творчого розвитку. Творчий розвиток старшого дошкільника засобами казки передбачає насамперед формування емоційно-образного мислення, відчуття, інтуїції, душі і серця.

Казка допомагає дітям удосконалюватися й самоактуалізуватися, вихователь – лише помічник, що дає можливість повною мірою виявляти і стимулювати їх творчий розвиток, який несе в собі внутрішню енергію як можливість самоактуалізації особистості, служить моделлю правильної поведінки для дошкільників, готує їх до життя, дає їм можливість вирішити особисті проблеми у спілкуванні з друзями, родичами, знайти вихід зі складних ситуацій. У світі казок дитина реалізує свої великі й маленькі мрії: слухаючи казку або розповідаючи свій власний твір, малюк співчуває та об'єктивує свої неусвідомлені бажання, прагнення, які не завжди реалізуються в реальному житті, однак відтворюються в казці. Очевидно,

саме тому В. Сухомлинський наголошував: «Я не уявляю навчання в школі не тільки без слухання, але й без створення казки».

Крізь призму вищевикладеного, на наш погляд, актуалізується необхідність внести уточнення щодо трактування понять «казкотворення» та «казкотворчість». У процесі казкотворення (форма, структура казки) ураховують особливості уваги дитини дошкільного віку (нестійка, короткочасна, часте відволікання, мимовільна, нездатність швидкої мобілізації на певний вид розуміння праці). При цьому, на думку Н. Карпинської, сильні враження, гострий сюжет, пригоди, перетворення не дають увазі дітей згаснути; повертає дитину в реальну дійсність обов'язкова кінцівка. Мова казки є зрозумілою, яскравою, виразною в переплетенні влучних порівнянь, дотепних висловів, що в мить запам'ятовуються дітьми (Yagupov & Svistun, 2007, с. 3-7).

Л. Гурович зазначає, що здатність дитини до казкотворення проявляється в розумінні поведінки героя, відтворенні його образу у свідомості, умінні «бачити» внутрішнє спонукання до дії, при цьому зіставляючи й підпорядковуючи різні за цінністю мотиви вчинків героїв і вміння проникнути в світ їх переживань, диференціюючи складні почуття. Дитина дошкільного віку може розуміти характери героїв і вміти характеризувати зміст їх учинків, визначати ідейний зміст твору, ставлення до літературного героя, що виходить за межі однозначних оцінок «хороший» – «поганий». Важливість казки полягає в тому, що саме вона є засобом залучення дитини до довколишнього життя, до світу людської долі, до світу історії. Казка – це джерело, з якого дитина черпає відомості про реальність, яка їй ще не відома, про яку вона ще нічого не знає. У структурі казки дитина бачить структуру власної уяви і, водночас, розвиває її в собі, створюючи один із найнеобхідніших засобів пізнання світу, оволодіння реальністю. Казка слугує необхідним елементом для формування в дитини уявлень про простір («далеко – близько»), час («давно – зараз», «спочатку – потім», «учора – сьогодні – завтра»). Дитина дошкільного віку бажає пізнати навколишнє життя, беручи в ньому активну участь, змінюючи його фантазуванням.

Завдяки світу фантазії казка розвиває в дітей увагу, пам'ять, мислення, сприймання, мовлення, уяву, фантазію та інші творчі здібності (спочатку це відбувається у формі співтворчості, а потім у самостійному творчому процесі, який спрямовує їх до активної діяльності). Дитина, перебуваючи в казкотворчому процесі, ознайомлюється з чужими казками і створює свої, тим самим долучається до мистецтва, тобто до художньо-естетичної діяльності.

У практиці казкотворчості, на думку Л. Франк, значне місце займають проєктивні методики, оскільки в них одночасно представлені і образ, і ставлення до світу, і особистий досвід переживання, де цілісне сприйняття «внутрішнього світу» людини дозволяє розкрити зміст її ресурсів творчого

розвитку. Цей вид творчості допомагає вихователю вчити дітей розрізняти типологію казок, відмічати, яку роль відіграє в них той чи інший засіб, як казка може передати почуття автора, ставлення дитини до зображуваного в творі. Зауважимо, що в середньому дошкільному віці формується реалістичний підхід дітей до казкової фантастики під безпосереднім впливом виховання і навчання.

Предметом казкотворчості, як стверджує Т. Зінкевич-Євстигнеева, є процес пробудження внутрішнього «Я» особистості, його виховання, розвиток душі, основним завданням якого є внутрішня перемога «Я» і, як наслідок, готовність людини до реального життя на основі набутих досвіду і знань, яке вимагає творчого підходу до розв'язання будь-яких завдань, гнучкості, оригінальності, швидкості та продуктивності у прийнятті будь-яких рішень. Мета казкотворчого спілкування полягає в досягненні внутрішньої гармонії, актуалізації потреби самопізнання (самопізнання – це своєрідний механізм пізнавальної діяльності людини, в основі якого лежить процес рефлексії, що вимагає від суб'єкта значних зусиль, невпинної праці над собою; дозволяє відкрити себе, виявити свої позитивні якості, можливості та задатки, які потім шляхом самовиховання людина зможе перетворити в здібності, а талант – у стійку рису характеру (Замелюк, 2011, с. 15-17)

Організована творча діяльність дитини відбувається через подорожі до країни фантазії, гри, коли приходять у гості улюблені іграшки дітей і казкові персонажі, приносять у загадкових листівках цікаві завдання, у процесі чого складаються казки, малюються події, що «лягають» на сторінки дитячих збірок авторських казок. У групові заняття включаються поетичні хвилинки, різноманітні казкотворчі конкурси. При цьому підґрунтям самостійної казкотворчої діяльності дитини і, водночас, творчого розвитку є, передусім, творча уява і фантазія. Створення інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі послуговується казкотворчому жанру, який сприяє розвитку мислення кожної дитини.

Процес казкотворчої діяльності дитини є складним етапом у формуванні вміння складати казки (переплутати сюжет і героїв, а дітям запропонувати «виплутатися» з ситуації, що склалася; змінити характер героя; ввести нового героя в знайому казку; скласти казку на новий лад; придумати кінець казки; скласти казку за схемою тощо). Такими прийомами складання казок самі діти оволодіти не можуть. Цього їх треба навчати у процесі спільної творчої діяльності дитини та дорослого. При цьому саме казка розвиває фантазію дитини, робить навчання привабливим, цікавим, творчим. Для цього дорослий постійно створює умови, поле активної діяльності, щоб казка продовжувала жити у вигляді різних ігор, драматизації, бесід, творчих завдань.

У створеній казці дитина може побачити чи уявити свою мрію чи те, чого вона хоче досягнути, коли виросте. Важливо й те, що, створюючи казку, дитина може вільно висловлювати свої думки, враження, почуття, виразити своє ставлення до героїв, виявити свої мовленнєві здібності (Ярощук, 2012, с. 97).

Вихователь, створюючи з дитиною казку, дає їй зрозуміти, розібратися в тому, що відчуває вона, на що спрямовані її переживання, наскільки вони глибокі й серйозні. Допомагає дитині висловити, виявити свої почуття, створює для неї особливі умови, за яких могла б проявитися її активність, що спонукає до творчості. Творчість дітей проявляється там, де їм зрозуміло, цікаво, де є нагода отримати несподіваний, яскравий результат.

Творча діяльність дітей яскраво проявляється в ігрових (театралізація, драматизація, інсценізація) ситуаціях як елементах казкотворчого процесу. При цьому інсценування казки як творчий процес передбачає певну обізнаність дітей із казками, знання їх змісту та особливостей форми; уміння та навички творчої взаємодії з казковим матеріалом, знання засобів художньої виразності, уміння та навички їх адекватного застосування та перенесення у власне творчу діяльність.

Розуміння змісту казки потребує проникнення в сутність явищ та подій, що відображені в казці, у внутрішній світ героїв, світ їх переживань та емоцій. У процесі взаємодії дитини з казкою, проживання подій казки, дитина відкриває щось нове в оточуючій дійсності (інтерпретованій через казку) та в самій собі й прагне це нове відтворити, виразити, донести свої переживання, внутрішній світ емоцій, думок до оточуючих. Такий творчий процес сприяє розвитку пізнавального інтересу дошкільників, а казка формує в дітей адекватне ставлення до навколишнього світу, поглиблює їхнє враження і уявлення про життя, працю, природу. Під час ознайомлення з казкою діти вчаться перевтілюватися в героїв казок у процесі виконання того чи іншого завдання, роблять сміливі припущення, абстрагують, фантазують, тобто створюється основа для вияву творчого мислення дошкільника. До того ж, перетворюючи казку за певною схемою, діти відновлюють її зміст, визначають основні риси характеру персонажів, особистісні якості, суттєві події в сюжеті, способі дії, припускаючи, що може статися внаслідок тих чи інших подій, як може змінитися сюжет казки, які нові проблеми постануть перед персонажем, як знайти вихід зі скрутного становища. Це допомагає дитині творчо мислити і працювати, тобто створювати ситуації вибору, розвивати свою самостійність.

Спільна діяльність педагога з дітьми у процесі творення (складання) казки полягає в нетрадиційному використанні казкового матеріалу, що ініціює здатність дітей нестандартно, оригінально сприймати зміст казок і відбивається в усіх проявах її діяльності. Це, на наш погляд, створює передумови для творення дитиною власної казки. Однак, при цьому мають

ураховуватися індивідуальні психофізіологічні особливості дітей, створюватися групове розвивальне предметне середовище, коли слід діяти за принципом «від простого до складного» (Кремень, 2009, с. 134). Правильно організоване розвивальне середовище в закладі дошкільної освіти та емоційне спілкування дорослих із дітьми сприяють соціалізації дошкільників, впливають на всі аспекти їхнього розвитку. Зокрема, структура середовища інтелектуального розвитку і творчості складається з ігрових кімнат для кожної вікової групи, спеціалізованих приміщень для реалізації казкотворчої діяльності: студія казки; куточок подій (у якому мають бути різні дидактичні матеріали, наприклад, матеріали до гри чарівна квітка: квітка з відокремленими пелюстками); куточок запахів (аромотерапія); куточок предметів (улюблені іграшки, предмети); куточок кольорів (кольоротерапія); куточок звуків (музикотерапія); театральна студія тощо. Зміст розвивального предметного середовища має задовольняти всі потреби щодо розвитку дитини, її творчих здібностей, вияву творчого розвитку.

Оптимізації дитячої активності у процесі казкотворення сприяють доцільно підібрані вихователем методи й прийоми роботи з казкою, а саме: моделювання казок, що дозволяє дітям краще засвоїти послідовність дій персонажів казки та перебіг казкових подій, і водночас, розвиває творчу уяву й абстрактно-логічне мислення, уміння оперувати символами та знаками, збагачуючи словник та активізуючи мовлення; проблемні ситуації (від грецького *problema* – завдання та латинського *situation* – становище) – ситуації, для оволодіння якими індивід чи колектив мають знайти як використати нові методи й способи діяльності; учаться творчо засвоювати знання. Уміння виходити із проблемної ситуації – це відкриття нового, ще невідомого знання в руслі казкотворчості.

Отже, у контексті вищевикладеного цілком правомірно зробити висновок: казкотворення – це процес творення (складання) казки автором (дорослим, дитиною, у їхній спільній взаємодії), що формує художній смак, активізує потребу в самостійному та неординарному мисленні, збагачує внутрішній світ, розвиває творчу уяву дітей дошкільного віку й передбачає використання різноманітних казкотворчих прийомів: фантазування, емоційної самореалізації, вільного вираження свого «Я». Казкотворчість – це процес вияву (реалізації) творчого розвитку старшого дошкільника під час казкотворення.

Солідаризуючись із думкою М. Арнаудова, наголошуємо: результатом творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами казки є формування в них таких особистісних якостей, як: автономність, яка дає змогу дітям, не соромлячись, висловлювати особисту думку; активність, що спонукає дітей у колективі до володіння ініціативою, та соціальна компетентність, складовими якої є співчуття, доброзичливість, увага стосовно інших дітей, пізнання іншої людини, намагання зрозуміти

потреби та особливості характеру, вибір ситуацій, способів спілкування, поведінки. Казка навчає пізнавати світ, налагоджувати стосунки з іншими, розрізняти добро і зло, надавати допомогу й отримувати її від інших, бути вдячним, сміливим, чесним, знаходити відповіді на безліч запитань, які турбують кожного, гратися з казковими персонажами, імпровізувати, створювати новий сюжет, вигадувати товаришів – нових персонажів.

Можна стверджувати, що творчий розвиток старшого дошкільника розкривається й розвивається у процесі спільного (вихователя і дитини) казкотворчого процесу навчання й виховання дошкільників, що проявляється в окремих видах діяльності, мисленні, почуттях, спілкуванні, характеризує як особистість дитини загалом, так і її окремі здібності, продукти творчості, процес їх створення. Де саме казка є тим суб'єктивно новим продуктом творчості автора (дорослого чи дитини, у їхній спільній взаємодії), що по-новому характеризує створюваний ним образ і передбачає використання різноманітних прийомів казкотворення, фантазування, спрямованих на творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку, їхнього сприймання, уваги, уяви, пам'яті, творчого мислення, мовлення, естетичного смаку, пізнавальних здібностей. Її змістова сутність розкривається у процесі спільної діяльності вихователя і дитини, спрямованої на творення казки, розроблення нових казкових сюжетів, визначення характерних персонажів, побудови композиції. За допомогою казки дитина навчається пізнавати навколишній світ, розрізняючи добро і зло, будувати стосунки з іншими, адже у процесі казкотворчості поєднується вільна авторська фантазія й повсякденне буття людей. Спільна діяльність вихователя і дитини щодо складання казки має значні можливості в розвитку творчості дошкільників, формує їх художній смак, активізує потребу в самостійному та неординарному мисленні, збагачує внутрішній світ, розвиває творчу уяву (Павлова, 2000, с. 11).

Звертаємо увагу на те, що успішність казкотворчої діяльності дітей дошкільного віку залежить від того, наскільки креативним, творчим є сам вихователь. Ми виходимо з того, що творчий вихователь – це творча особистість із високим ступенем розвиненості мотивів, характерологічних особливостей і творчих умінь, що сприяють успішній казкотворчій діяльності дітей дошкільного віку, яка внаслідок спеціальної професійної підготовки і постійного самовдосконалення набуває знань, умінь і навичок креативної педагогічної праці, оволодіває творчими вміннями з розвитку творчої особистості дитини дошкільного віку засобами казки в навчально-виховному процесі. За таких умов здатність творчого вихователя до казкотворення характеризується не тільки високим рівнем педагогічної креативності (за В. Лісовською), і відповідним сучасним вимогам рівнем знань дошкільних методик, але й набутими психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, які забезпечують його ефективну

взаємодію з дітьми дошкільного віку щодо розвитку їхнього творчого розвитку засобами казки в навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти. Вочевидь, казкотворчість вихователя – це лише одна грань педагогічної творчості, головним критерієм якої є забезпечення творчого розвитку в особистості дитини дошкільного віку засобами казки, що має свої індивідуальні особливості, де спрямованість на його розвиток у дитини є необхідною умовою творчого розвитку самого вихователя.

Висновок. Визначено сутність поняття «творчий розвиток дошкільника» як інтегративну властивість особистості дитини, що відображає здатність до творчості, характеризує ступінь сформованості творчих здібностей і можливості їх розвитку в діяльності за допомогою нестандартних засобів.

Таким засобом у дослідженні визначена казка з обґрунтуванням її змістової сутності та значущості в творчому розвитку старших дошкільників. Обґрунтовано, що казка – це продукт творчості автора (дорослого чи дитини, у їхній спільній взаємодії), що по-новому характеризує створюваний ним образ. Її змістова сутність розкривається у процесі спільної діяльності вихователя і дитини, спрямованої на творення казки, розроблення нових казкових сюжетів, визначення характерних персонажів, побудову композиції. За допомогою казки дитина навчається пізнавати навколишній світ, розрізняючи добро і зло, будувати стосунки з іншими, адже у процесі казкотворчості поєднується вільна авторська фантазія й повсякденне буття людей.

Спільна діяльність вихователя й дитини щодо складання казки має значні можливості в розвитку творчості дошкільників, формує їх художній смак, активізує потребу в самостійному та неординарному мисленні, збагачує внутрішній світ, розвиває творчу уяву.

Перспективи подальших досліджень. Виявлено, що успішність казкотворчої діяльності дітей дошкільного віку залежить від того, наскільки креативним є сам вихователь. Це актуалізує необхідність виявлення стану сформованості готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до творчого розвитку старших дошкільників засобами казки в закладі педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Арнаутов, М. (2007). *Психологія літературної творчості*. Москва: Прогрес (Arnaudov, M. (2007). *Psychology of literary creativity*. Moscow: Progress).
- Бусел, В. (2005). *Великий тлумачний словник української мови*. Ірпінь (Busel, V. (2005). *The Great Interpretive Dictionary of the Ukrainian Language*. Irpin).
- Скрипченко, О. В., Долинська, Л. В., Огороднічук, З. В. (2009). *Вікова та педагогічна психологія*. Київ: Каравела (Skrypchenko, O. V., Dolinska, L. V., Ohorodniichuk, Z. V. (2009). *Age and pedagogical psychology higher*. Kyiv: Caravel).
- Воронюк, І. В. (2003). *Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу молодших школярів* (дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07). Київ (Voronyuk, I. V. *Psychological features of realization of creative potential of younger students* (PhD thesis). Kyiv).

- Гальперин, П. Я., Эльконин, Д. Б. (1967). *К анализу теории Ж. Пиаже о развитии детского мышления*. Москва: Просвещение (Galperin, P. Ya., Elkonin, D. B. (1967). *To the analysis of J. Piaget's theory of the development of children's thinking*. Moscow: Enlightenment).
- Клепиков, О. І. (2000). *Основи творчої особи*. Київ: Вища школа (Klepikov, O. I. (2000). *Essentials of a creative person*. Kyiv: Higher School).
- Кремень, В. Г. (2009). *Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору*. Київ: Пед. думка (Kremen, V. G. (2009). *Philosophy of human-centrism in strategies of educational space*. Kyiv).
- Листопад, О. (2015). *Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів*. Одеса: ФОП Бондаренко М. О. (Lystopad, O. (2015). *Theoretical and methodological foundations of professional-creative potential formation of future preschool teachers*. Odessa: FOP Bondarenko M.O.).
- Павлова, Л. І. (2000). *Формирование педагогического творчества у студентов факультета дошкольной педагогики и психологии в процессе методической практики* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Москва (Pavlova, L. I. (2000). *Formation of pedagogical creativity in students of the faculty of preschool pedagogy and psychology in the process of methodological practice* (PhD thesis). Moscow).
- Рубан, Л. (2018). Феномен циклу дитячих казок Сергія Козлова. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2, 44-52 (Ruban, L. (2018). The phenomenon of the cycle of children's tales of Sergei Kozlov. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2, 44-52).
- Харченко, Л. Н. (2014). *Технология формирования креативности студентов*. Москва: Директ-Медиа (Kharchenko, L. N. (2014). *Technology of formation of students' creativity*. Moscow: Direct Media).
- Хомич, Л. О. (2013). Педагогічні умови підвищення ефективності професійної підготовки майбутнього вчителя, *Вісник Бердян. держ. пед. ун-ту*, 26-35 (Khomych, L. O. (2013). Pedagogical conditions for improving the effectiveness of future teacher's professional training. *Bulletin of Berdiansk state. ped. univ.*, 26-35).
- Ягупов, В. В., Свистун, В. І. (2007). *Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої*. Київ (Yagupov, V. V., Svistun, V. I. *Competence approach to training specialists in the higher education system*. Kyiv).
- Яренчук, Л. Г. (2012). *Формування творчого потенціалу майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Одеса (Yarenchuk, L. G. (2012). *Formation of creative potential of future technology teachers in the process of professional training* (PhD thesis). Odesa).
- Ярошук, Л. Г. (2012). *Методика виховної роботи*. Київ: Слово (Yaroshchuk, L. G. (2012). *Methods of educational work*. Kyiv: Word).

РЕЗЮМЕ

Шупик Татьяна. Сказка как средство творческого развития старших дошкольников.

Цель статьи - теоретически обосновать целесообразность использования сказки как средства творческого развития старших дошкольников. С этой целью в статье выяснено влияние сказки на творческое развитие детей старшего дошкольного возраста, раскрыты особенности влияния сказки на способность ребенка фантазировать, развитие творческого мышления, речевых коммуникативных способностей, воображения, на раскрытие внутреннего мира ребенка. Сказка имеет большое значение и в процессе разностороннего –

психического, умственного, эмоционального, речевого и, в частности, творческого – развития ребенка, ведь способна положительно влиять на мышление и речь, вызывать положительные эмоции, пробуждать детское воображение и фантазию.

Ключевые слова: *сказка, творческое развитие, старшие дошкольники, воспитатель заведения дошкольного образования, творческие способности ребенка, сказкотворчество, сказкотворение.*

SUMMARY

Shupik Tatiana. Fairy tale as a means of creative development of senior preschool children.

The purpose of the article is to substantiate theoretically the feasibility of using the fairy tale as a means of creative development of senior preschoolers.

To this end, the article deals with the influence of the fairy tale on the creative development of senior preschool children, reveals peculiarities of the fairy tale's influence on the child's ability to fantasize, development of creative thinking, speech and communication abilities, imagination, and the disclosure of the inner world of the child. A fairy tale is of great importance in the process of a diverse – mental, emotional, speech and, in particular, creative – development of a child, because it is able to positively influence thinking and speech, cause positive emotions, arouse children's imagination and fantasy. Fairy tale helps children to improve and self-actualize, the educator is only an assistant, which gives the opportunity to fully identify and stimulate their creative development, which carries internal energy as an opportunity for self-actualization of the person, serves as a model of correct behavior for preschoolers, prepares them for life, solve personal problems in communication with friends, relatives, find a way out of difficult situations. The creative development of the senior preschooler is revealed and developed in the process of joint (educator and child) speech-making process of education and upbringing of preschoolers, which is manifested in certain activities, thinking, feelings, communication, characterizes both the personality of the child as a whole, and his/her individual abilities, products of creativity; the process of creating them. In the process of interaction of the child with the fairy tale, the fairy tale events, the child opens something new in the surrounding reality (interpreted through the fairy tale) and in him/herself and seeks it to recreate, express, convey his experiences, the inner world of emotions, thoughts to others. Such creative process promotes development of cognitive interest of preschoolers, and the fairy tale forms in children an adequate attitude to the world, deepens their impressions and ideas about life, work, nature.

Key words: *fairy tale, creative development, senior preschoolers, tutor, preschool education institution, creative abilities of the child, storytelling, fairytale formation.*